

МАСШТАБНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЕКТИ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

ЮЛІЯ ГЕРШУНЕНКО,

аспірант Національного інституту стратегічних досліджень, м. Київ

У статті розглянуто вплив масштабних спортивних подій під час підготовки до них та після їх закінчення на реалізацію виробничо-експортного потенціалу на прикладі узагальненого досвіду країн-реципієнтів. Показано позитивні ознаки та тенденції в розвитку економіки таких країн, а також визначено загрози, які слід враховувати в побудові стратегії економічної інтенсифікації за рахунок спортивної події.

Ключові слова: спортивна подія, інвестиційна подія, виробничо-експортний потенціал, промисловість, інвестиції, будівництво, інфраструктура.

Постановка проблеми. Вплив проведення масштабних соціально-економічних проектів на економіку країни-реципієнта є неоднозначним і багатовекторним. У контексті проведення Євро-2012 в Україні вкрай важливим є виявлення взаємозв'язків між проведенням таких проектів та реалізацією виробничо-експортного потенціалу країни-реципієнта, визначення прямих та опосередкованих наслідків їх реалізації на основі досвіду країн, у яких проходили фінальні матчі УЄФА (UEFA - союз європейських футбольних асоціацій) протягом 1998-2008 рр. Узагальнення рекомендацій стосовно мінімізації негативного ефекту на економіку країни-реципієнта після завершення такої події є актуальним для розробки комплексу заходів, які дозволять уникнути перегрівання економіки.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Систематичні дослідження, присвячені економічним проблемам спорту, з'явилися у середині 1950-х рр. у США і, поглиблюючись за змістом, ставали предметом вивчення все більшої кількості науковців. Серед дослідників впливу спортивних подій на економіку помітне місце займає С. Розенберг, у працях якого розглядається впорядкування економічних відносин між власниками професійних спортивних команд, а також маркетингові аспекти зацікавленості глядачів. Предметом дослідження Т. Хоггерта та Г. Патона є відносини спортивних комерційних організацій. Ф. Брунет, Дель Касталло, Роджер Дж. Нолл, П. Тейлор, К. Греттон та Бред Р. Хемпрейс за допомогою економічного аналізу пов'язують питання спорту та економіки. Ч. Санто, Г. Мільднер досліджують соціальний, політичний та економічний впливи проведення спортивних подій. С. Броунелл [6] подає аналіз впливу проведення Олімпійських ігор на економіку КНР, Г. Мастерман [3] крізь призму стратегічного менеджменту спортивних подій розробив практичні рекомендації для максимізації позитивного економічного ефекту від проведення спортивних подій, акумулюючи досвід країн-реципієнтів. В. Галкін, А. Литвин [2] окреслюють особливості спорту як ринкового товару в контексті економіки спорту.

Водночас вплив масштабних соціально-економічних проектів на економіку країни-реципієнта потребує подальшого вивчення для оцінки можливих ризиків та розробки подальших заходів щодо їх мінімізації.

Метою статті є виявлення впливу проведення масштабних соціально-економічних проектів, зокрема масштабних спортивних подій, на реалізацію виробничо-експортного потенціалу та наслідків їх реалізації для країни-реципієнта на основі міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. При оголошенні результатів жеребкування щодо проведення спортивної події в певній країні перше й спільне почуття для всіх - це велике хвилювання, захоплення, нові очікування, трудомістка підготовка, але подальший ефект для країни-реципієнта залежить від багатьох факторів. Проведення масштабних соціально-економічних подій, таких як Олімпійські ігри або футбольні чемпіонати УЄФА різновекторно впливають на економіку країни. Процес реалізації вищезазначених спортивних подій пов'язаний із багаторічними підготовчими роботами, під час яких пожевляються залучення нових технологій у сферу будівництва, а процес підготовки в певному розумінні є змаганням науковців, архітекторів, інженерів, митців різних країн.

Позитивні ефекти від проведення соціально-економічних проектів поділяються на прямі та опосередковані. Прямі впливають на обсяги експорту, інвестицій та рівень зайнятості населення. Збільшення експорту відбувається в основному завдяки інтенсифікації туристичних потоків, передачі прав на телетрансляцію й продаж квитків. Приріст обсягу реалізованих туристичних послуг під час проведення Олімпійських ігор у середньому становить 2,7 млрд дол. США. Специфікою реалізації масштабних спортивних подій є концентрація позитивних ефектів, пов'язана з локалізацією інвестицій у містах проведення самої події для будівництва нових стадіонів (або розширення існуючих), покращення інфраструктури міста. Чинником, що впливає на збільшення надходжень від реалізації проекту, є кількість проведених у місті матчів. Це безпосередньо впливає на тривалість перебування туристів і

відповідне збільшення їх витрат на цій території. Наприклад, проведення щорічного лижного марафону в Енгадін (Швейцарія) справляє значний економічний вплив завдяки тому, що в середньому туристи перебувають у регіоні більше семи днів. Варто зазначити, що разом із короткочасністю економічний ефект проведення великих спортивних подій є нерівномірним у регіональному розрізі. Саме велика кількість матчів (шість із п'ятнадцяти) зумовила більший прибуток для Базеля під час проведення футбольного чемпіонату УЄФА у 2008 р. порівняно з Берном, Женевою та Цюрихом [1, с. 9-13].

Негативні результати проведення спортивних подій зазвичай пов'язують із недостатнім фінансуванням, неочікуваними геополітичними впливами й нерівномірністю економічного розвитку країни. За оцінками аналітиків, проведення Олімпійських ігор у КНР збільшило обсяги ВВП країни на 3-5 %, а в довгостроковій перспективі (до 2015 р.) очікується збільшення обсягів ВВП на 2 %. Серед негативних аспектів проведення масштабних спортивних подій А. В. Литвин зазначає велику кількість непотрібних у майбутньому спортивних споруд, збільшення цін і надлишкові виробничі потужності, конфлікти місцевого населення й туристів (соціально напруження), додаткове навантаження на навколишнє середовище [2]. Також до негативних впливів відносять ризик небезпеки від фанів (небезпека для життя, руйнування власності, транспорту), порушення ландшафту міст при розширенні готельної мережі. До позитивних наслідків проведення масштабних соціально-економічних подій належать збільшення податкових надходжень, позитивний іміджевий ефект для країни-реципієнта, тимчасове пожвавлення в галузях, що забезпечують підготовку до проекту, покращення інфраструктури (транспорт, система громадського харчування тощо).

За відсутності належної підготовки та проведення необхідних змін вплив реалізації масштабних соціально-економічних подій може бути радше руйнівним для країни-реципієнта. Є загроза суттєвого зниження обсягів ВВП країни порівняно з періодом підготовки й проведення спортивної події, збільшення кількості безробітних, відтоку прямих іноземних інвестицій. Для мінімізації зменшення туристичних потоків після закінчення проекту слід інформувати туристів під час спортивної події про цікаві туристичні атракції країни, що збільшить імовірність повторного відвідування країни-реципієнта. Активізація проведення міжнародних виставок у країні-реципієнті масштабної спортивної події дасть змогу використати в подальшому надлишковий готельний фонд. Як зазначає Г. Манстерман, потрібно вже на стадії будівництва споруд планувати їх альтернативне використання після завершення події, для того щоб зберегти робочі місця й уникнути збитків від простою будівель та їх неналежної експлуатації. Слід включити в план можливість використання будівель у майбутньому як закладів для відпочинку, проведення дозвілля й розважальних заходів [3, с. 70-71].

Нами для ряду країн Європи проведено аналіз впливу великих спортивних подій на реалізацію виробничо-експортного потенціалу за допомогою таких показників: сальдо зовнішньої торгівлі, додана вартість готелів, ресторанів та промисловості в сукупній доданій вартості країни, частка видатків, спрямованих на дослідження та розвиток інформаційних технологій у ВВП, кількість заявок на реєстрацію торговельних марок, патентів; частка надходжень від туризму в експорті, кількість туристів. У ході аналізу розглянуто статистичні

дані за 1993-2008 рр. для країн-реципієнтів фінальних футбольних матчів УЄФА (див. табл. 1).

У чистому вигляді визначити вплив реалізації масштабних соціально-економічних проектів на економіку країни й зокрема реалізацію її виробничо-експортного потенціалу досить складно, оскільки флуктуації значень економічних показників залежать і від економічних спадів, стихійних лих та терористичних актів. На основі аналізу цифрових даних було виділено такі впливи масштабних проектів на економіку країн-реципієнтів після їх закінчення: значення показника ВВП на одну особу зменшилось у перший рік у Франції на 6,76 %, а в Іспанії на другий рік після закінчення проекту на 9,7 %. Натомість у Нідерландах, Фінляндії, Великобританії, Швеції, Португалії, Греції спостерігалось зростання значення показника. Як видно з таблиці 1, значення показника "частка готелів і ресторанів у сукупній доданій вартості" зменшується в рік проведення події у Франції, Іспанії, Бельгії, Греції. Насправді, окремо взятий обсяг доданої вартості готелів на ресторани зростає в рік проведення також і в цих країнах, проте частка доданої вартості промисловості, будівництва та інших галузей економіки зростають швидшими темпами порівняно із цим показником. Наприклад, у 1999 р. в Іспанії обсяг доданої вартості готелів і ресторанів зріс на 3,8 % порівняно з минулим роком, проте зростання частки доданої вартості промисловості виявилось вищим на 1,6 %, у поєднанні зі збільшенням частки будівництва та інших видів діяльності, частка готелів і ресторанів не показала такого активного приросту. На нашу думку, це пов'язано з більш "індустріальною", а не туристичною спрямованістю розвитку окремих країн, окрім Іспанії та Греції. Значення наведеного показника для Греції є нижчим, оскільки в 2007 році туристичний сезон для цієї країни був досить складним: сильні пожежі, які потім змінилися небезпечно сильними зливами, стали причиною панічних настроїв і зменшили привабливість країни для туристів. Хоча, за офіційними даними, кількість туристів не зменшилась порівняно з 2006 р., термін їх перебування на території Греції міг бути коротшим, що, відповідно, негативно вплинуло на значення показника.

Серед обраних для аналізу країн дві пари є особливо цікавими, з огляду на проведення чемпіонату Євро-2012 в Україні та Польщі. Це Нідерланди і Бельгія, а також Австрія та Швейцарія, які також спільно приймали матчі Євро. Більш показовим, на нашу думку, є приклад першої пари, оскільки матчі 2008 р. проходились у перший рік потужної фінансової кризи. На нашу думку, проведення фіналу в м. Роттердамі (Нідерланди) вплинуло на зменшення показника доданої вартості готелів і ресторанів для кореціпієнта Бельгії на 0,2 % порівняно з минулим роком. Сповільнення ділової активності та економічні кризові явища 2000-2001 рр. також вплинули на значення досліджуваних показників, зокрема обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ), показників міжнародної торгівлі. Фінляндія є промислово розвиненою країною, але її економіка характеризується досить високим ступенем відкритості, що робить її чутливою до "шоків" зовнішніх ринків. Вважаємо, що це, а також послаблення внутрішньої ділової активності та зменшення попиту на європейських ринках спричинило зменшення обсягів експорту країни в 2001 р. Зовнішня торгівля Португалії з членами ЄС сприяла динамічному економічному зростанню, проте сильна концентрація експорту товарів легкої промисловості була слабкою ланкою для країни, оскільки за цими товарами відбувається зміщення відносної конкурентної переваги до країн Азії.

Таблиця 1. - Вплив масштабних соціально-економічних проектів на реалізацію виробничо-експортного потенціалу

Рік	ВВП на одну особу, дол. США	Експорт, млн дол. США	Імпорт, млн дол. США	Сальдо зовнішньої торгівлі, дол. США	Частка доданої вартості готелів у заг. доданої вартості, %	Чисте надходження ПІІ, % ВВП	Чистий відтік ПІІ, % ВВП	Частка машинобудування в доданій вартості промисловості, %	Частка промисловості в сукупній доданій вартості, %	Видатки на дослідження, % ВВП	Кількість заявок на реєстрацію торговельних марок	Кількість патентних заявок (від резидентів)	Надходження від міжнародного туризму, % від експорту	Кількість іноземних туристів, млн ос.
Франція														
1996	26,314	283,901	274,914	8,987	16,80%	1,40%	1,93%	29,04%	29,04%	2,27%	62469	12916	8,78%	62
1997	23,729	283,345	266,575	16,770	16,79%	1,62%	2,49%	30,07%	30,07%	2,19%	62866	13252	7,47%	67
1998	24,423	300,571	286,036	14,535	16,53%	2,01%	3,11%	30,12%	30,12%	2,14%	94232	13251	7,60%	70
1999	24,08	296,025	286,593	9,432	16,41%	3,16%	8,61%	30,41%	30,41%	2,16%	100570	13592	8,19%	73
2000	21,83	295,345	303,758	-8,412	16,05%	3,19%	13,13%	30,14%	30,14%	2,15%	111792	13870	9,80%	77
2004	33,012	413,708	434,242	-20,533	15,62%	1,59%	2,76%	29,01%	19,96%	2,15%	73654	14230	9,82%	74
2005	34,152	434,354	475,857	-41,502	15,54%	3,96%	5,30%		19,52%	2,11%	75564	14327	9,29%	75
2006	35,836	479,012	529,902	-50,889	15,40%	3,17%	4,92%		19,12%	2,12%	77166	14529	8,87%	78
2007	40,774	539,730	611,364	-71,634	15,29%	4,08%	6,63%		18,85%	2,10%	80034	14722	9,13%	81
2008	44,675	594,504	695,004	-100,499	15,36%	3,51%	7,17%		18,23%		79206	14743	8,68%	78
Іспанія														
1997	14,463	106,241	124,418	-18,177	16,79%	1,561	2,498	24,219	21,23%	0,801	78894	2237	18,99	40
1998	15,123	109,251	134,523	-25,271	16,53%	2,377	3,39	23,524	21,52%	0,874	81293	2271	19,651	42
1999	15,468	111,493	147,866	-36,373	16,41%	2,998	7,13	22,684	21,70%	0,861	85752	2439	20,444	45
2000	14,422	113,343	152,898	-39,555	16,05%	6,688	9,887	22,415	21,51%	0,907	98751	2710	19,413	46
2001	14,963	116,149	154,993	-38,844	15,77%	4,624	5,4	21,963	21,39%	0,915	89200	2528	19,535	49
2002	16,634	125,872	165,920	-40,047	15,67%	5,828	4,904	22,391	20,78%	0,986	78931	2763	18,925	50
2003	21,104	158,213	210,860	-52,647	15,59%	2,898	3,254	21,885	20,48%	1,05	63029	2813	18,877	51
2004	24,58	182,727	259,265	-76,537	15,62%	2,374	5,89	20,717	19,96%	1,065	62706	2871	18,429	52
2005	26,246	192,798	289,611	-96,812	15,54%	2,174	3,709		19,52%	1,126	64699	3040	18,221	56
Бельгія														
1998	25,152				11,96%	9	11	23	21,80%	2	34614	690	2,412	6
1999	24,97	178,867	164,603	14,263	11,91%	56	51	23	21,29%	2	36453	591	3,133	6
2000	22,754	184,795	171,303	13,492	11,42%	93	89	22	21,52%	2	36722	577	3,074	6
2001	22,651	190,309	178,698	11,612	11,60%	32	37		21,28%	2	33926	571	3,884	6
2002	24,533	215,803	198,094	17,710	11,86%	7	4	21	20,85%	2	31756	601	3,671	7
Нідерланди														
1998	25,59	167,596	156,728	10,868	16,27%	9	9	18	17,66%	2	25,59	2451	4,851	9
1999	25,998	170,538	167,875	2,663	16,67%	10	14	23	17,52%	2	25,998	2545	5,027	10
2000	24,196	213,424	198,927	14,498	16,88%	16	19	19	18,01%	2	24,196	2465	4,433	10
2001	25,04	216,158	195,562	20,596	16,52%	13	13	18	17,65%	2	25,04	2110	4,381	10
2002	27,222	219,821	194,115	25,706	16,28%	6	7	17	17,62%	2	27,222	2122	4,412	10

Рік	ВВП на одну особу, дол. США	Експорт, млн дол. США	Імпорт, млн дол. США	Сальдо зовнішньої торгівлі, дол. США	Частка доданої вартості готелів у заг. доданий вартості, %	Чисте надходження ПІІ, % ВВП	Чистий відтік ПІІ, % ВВП	Частка машинобудування в доданій вартості промисловості, %	Частка промисловості в сукупній доданій вартості, %	Видатки на дослідження, % ВВП	Кількість заявок на реєстрацію торговельних марок	Кількість патентних заявок (від резидентів)	Надходження від міжнародного туризму, % від експорту	Кількість іноземних туристів, млн ос.
Фінляндія														
1999	25,322	417,655	316,141	10,151	11,02%	4	5	36	36	3	9471	9471	4,61	2
2000	23,543	454,749	338,864	11,589	10,82%	7	20	39	39	3	10475	10475	3,809	3
2001	24,122	428,160	321,503	10,666	11,29%	3	7	37	37	3	10244	10244	3,957	3
2002	26,034	445,177	334,400	11,078	11,42%	6	6	39	39	3	8934	8934	4,043	3
2003	31,568	525,032	415,724	1,031	11,57%	2	-1	35	35	3	7989	7989	4,171	3
Великобританія														
2000	25,082	282,854	339,445	-56,912	13,97%	8	17	27	19,44%	2	42531	22050	7,406	23
2001	24,874	272,578	337,958	-65,798	14,12%	4	4	27	18,75%	2	37454	21423	6,646	21
2002	27,142	280,631	359,408	-78,778	14,49%	2	3	27	17,92%	2	35994	20624	6,701	22
2003	31,188	307,701	393,507	-85,807	14,60%	1	4	26	17,44%	2	34451	20426	6,59	23
2004	36,662	349,012	468,144	-119,132	14,81%	3	4		17,16%	2	35564	19178	6,79	26
Швеція														
2002	27,86	829,834	671,207	15,863	13,99%	5	4	31	29,15%		14325	3358	5,242	3
2003	34,677	102,411	841,995	18,211	14,49%	1	6	30	29,95%	4	13326	3025	4,933	3
2004	39,607	123,310	100,833	22,477	14,64%	3	6	29	31,25%	4	13800	2768	4,738	3
2005	40,37	130,264	111,351	18,912	14,79%	3	7		31,65%	4	14812	2522	4,912	3
2006	43,142	147,370	127,101	20,269	14,54%	7	6		32,55%	4	14269	2446	5,279	3
Португалія														
2003	15,009	318,336	471,662	-15,333	16,01%	5	4	15	16,97%	1	14901	125	17,19	12
2004	17,065	443,550	682,220	-23,867	16,14%	1	4	15	16,71%	1	14749	123	17,138	11
2005	17,584	380,856	611,671	-23,081	16,14%	2	1		16,42%	1	15431	158	16,755	11
2006	18,401	433,584	666,938	-23,335	16,15%	6	4		16,31%	1	17754	184	16,829	11
2007	20,988	515,170	783,256	-26,809	16,36%	1	2		16,65%	1	30382	250	17,19	12
Греція														
2005	22,216	174,344	548,939	-37,459	21,04%	0	1		12,66%	1	11798	609	26	15
2006	24,124	209,428	637,390	-42,796	21,46%	2	2		12,93%		4111	692	26	16
2007	28,106	235,042	760,992	-52,595	21,45%	1	2		12,77%		11113	772	23	16
2008	31,954	255,094	89,302	-63,792	22,62%	1	1		12,32%		10598	803	22	16
Австрія														
2006	39,019	134169531	134356314	-186783,1	16,98%	1	2	-	23,12%	6	-	2271	10	20
2007	44,623	156588407	156055653	532753,9	16,73%	17	19	-	23,63%	6	-	-	10	20
2008	49,596	172227952	175025754	-2797802	16,66%	3	7	-	23,86%	5	-	2298	10	22
Швейцарія														
2006	51,927	147856286	141399528	6456758	16,98%	8	20		23,12%			1740	6	79
2007	56,787	172078120	161180189	10897932	16,73%	12	13		23,63%			1692	6	84
2008	65,2	200614754	183515525	17099229	16,66%	1	10		23,86%			1594	6	86

Джерело: розраховано автором за даними Світового банку та Undata [6; 7], напівжирним виділено роки проведення спортивних подій у відповідній країні; ПІІ - прями іноземні інвестиції.

Ще одним чинником, який вплинув на обсяг і розподіл туристичних потоків, пов'язаних із довгими авіаперельотами, став теракт 11 вересня 2001 р. у США. Так, за даними СOT, восени 2001 р. порівняно з відповідним періодом минулого року спостерігалось зменшення туристичних потоків на 12-15 % у світовому масштабі. У той же час Франція та Іспанія залишились привабливими для відвідування.

Збільшення інвестицій на періоді підготовки проекту пов'язано з необхідністю розширення та покращення інфраструктури. Негативний вплив проведення міжнародних футбольних турнірів, або їх недостатньо вагомих економічних ефект може пояснюватись тим, що, на відміну від Олімпійського комітету, який обирає для проведення ігор країни з більшим потенціалом майбутнього розвитку, матчі FIFA проводяться здебільшого в економічно розвинених країнах зі сформованим вектором розвитку. Ще однією причиною може бути недостатньо ретельний відбір міст-реципієнтів порівняно з Олімпійськими іграми, оскільки не буде представлено змагань з інших видів спорту, крім футболу. У роки підготовки проекту саме збільшення інвестиційних потоків сприяє економічному зростанню країни-реципієнта, а подальше пришвидшене зростання показників пов'язане з певною короткочасною інерційністю. Слід зазначити, що у випадку реконструкції стадіонів, позитивний ефект для інфраструктури є меншим, оскільки здебільшого є вже існуюча база (наприклад, під'їзні шляхи).

Для країн-реципієнтів характерно, що на стадії підготовки відбувається зростання обсягу ВВП у розрахунку на одну особу, зростання обсягів експорту та імпорту, додана вартість готелів та ресторанів зростає, збільшуються обсяги прямих іноземних інвестицій, частка витрат на розвиток нових технологій у ВВП не знає суттєвих змін, кількість туристів та частка надходжень від туризму збільшується, після закінчення події відбувається зменшення надходження іноземних інвестицій та збільшення їх відтоку, зменшується частка надходжень від туристичних послуг в експорті країни, зменшується обсяг ВВП у розрахунку на одну особу. Певні відмінності від загального випадку стосуються частки доданої вартості готелів, ресторанів і промисловості Греції. У цій країні частка доданої вартості готелів та ресторанів порівняно з промисловістю є вищою. Це пов'язано з більшою значущістю туристичної індустрії для згаданої країни і, на нашу думку, характеризує загальною спрямованістю економічного розвитку цих країн (акцент меншою мірою робиться на розвиток промисловості в реалізації їх виробничо-експортного потенціалу). Загалом проведення матчів суттєво не змінює частки промисловості в доданій вартості країни-реципієнта спортивної події, а завантаженість готелів та ресторанів скорочується вже в перший-другий рік після закінчення спортивної події. Вплив проведення масштабних соціально-економічних подій є точковим, і навряд чи можна розраховувати на їх проведення як на потужний поштовх для модернізації промисловості та стрімкого економічного зростання країни без одночасного та послідовного впровадження стратегічних програм розвитку промисловості та інфраструктури. Зважаючи на міжнародний досвід країн-реципієнтів, актуалізується питання подальшого ефективного використання таких будівель в Україні після проведення Євро-2012. Оцінка впливу масштабних соціально-економічних подій повинна також урахувати небезпеку руйнівного впливу збільшення вібрації, шуму. Окрім того, вибір місць під забудову для готелів має бути виваженим з огляду на ландшафт міста,

зручність для мешканців і недопущення погіршення їх житлових умов через порушення норм інсоляції (прикладом саме такого випадку є проект готельного комплексу по вул. Федорова у м. Львові).

Висновки

Проведення масштабних соціально-економічних проектів має багатовекторний вплив на економіку країни-реципієнта.

Проведення масштабних соціально-економічних подій супроводжується як позитивними, так і негативними впливами, основними з яких є позитивний іміжевий ефект для країни, тимчасове пожвавлення в галузях, що забезпечують підготовку проекту, покращення інфраструктури, ризик небезпеки від фанів, збільшення цін, складність рентабельного майбутнього використання будівель, призначених для проекту.

При спільній реалізації проекту двома країнами, як у випадку проведення Євро-2000 (приймаючі країни Бельгія та Нідерланди) та Євро-2008 (приймаючі країни Австрія та Швейцарія) частка доданої вартості готелів і ресторанів у сукупній доданій вартості збільшувалась істотноше в країні проведення фінального матчу. Зазначені пари країн відрізняються розривом середнього значення цього показника протягом досліджуваного періоду: 3,93 % - різниця між середнім значенням показника між Бельгією та Нідерландами і 2,77 % - між Австрією та Швейцарією. У 2008 р. частка доданої вартості готелів та ресторанів у сукупній доданій вартості країни в Нідерландах (2000 р.) була на 5,46 % вищою, ніж у Бельгії. В Австрії в 2008 р. значення показника було на 2,77 % вищим, ніж у Швейцарії. З огляду на майбутнє спільне проведення Євро-2012 Україною та Польщею, можна очікувати, що значення показника в 2012 р. в Україні буде вищим, ніж у Польщі.

Вплив проведення масштабних соціально-економічних проектів на обсяги витрат на дослідження в країни-реципієнти є незначним (серед досліджуваних країн коливання показника в рік проведення події в середньому не перевищували 0,5 %).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Economic impact of the UEFA EURO 2008 in Switzerland / [H. Rutter, J. Stettler, M. Amstutz, de Bary A., D. Grozea-Helmenstein]. - Viena : Institute of Tourism, Lucerne School of Business, 2004. - P. 116
2. Литвин А. В. Экономика и управление в сфере услуг. Экономика спорта: теоретический аспект и перспективы развития / А. В. Литвин // Проблемы современной экономики : евразийский международный научно-аналитический журнал [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.m-economy.ru/art.php3?artid=26326>.
3. Masterman G. Strategic Sports Event Management an international approach / G. Masterman // 2004. - 271 p.
4. World databank [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://databank.worldbank.org>.
5. Undata [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://data.un.org/>.
6. Brownell Susan. Will the Olympic Change China, or Will China Change the Olympics? Bellaterra: Centre d'Estudias Olímpics (UAB). International Chair in Olympism (IOC-UAB) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://olympicstudies.uab.es/lec/pdf/brownell.pdf>.
7. Nobbeling T. The Economic Impact of the 2010 Winter Olympic and Prarolympic Games: An update Report prepared for Honourable Ted Nobbeling Minister of State for Community Charter and 2010 Olympic Bid / T. Nobbeling // InterVISTAS Consulting Inc. - November, 2002.

№ 5 (105) вересень 2010 р.

Y. Hershunenکو

ECONOMIC IMPACT OF LARGE SCALE SOCIO-ECONOMIC PROJECTS

Influence of big sport events on realization of industrial-export potential during preparation process and after their conducting is described in the article. Experience of hosting countries is used to illustrate influence of sport events on countries economy.

Key words: sport event, investment event, industrial-export potential, industry, investments, construction, and infrastructure.

© Ю. Гершуненко

Надійшла до редакції 04.08.2010

УДК 658.29

АЛГОРИТМ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ЗБАЛАНСОВАНОЇ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ

ІГОР ДОЛЖАНСЬКИЙ,

кандидат економічних наук, доцент Макіївського економіко-гуманітарного інституту

ІРИНА ЯГНЮК,

асистент Макіївського економіко-гуманітарного інституту

У статті на прикладі ВАТ "Металургійний комбінат "Азовсталь" розкрито алгоритм управління діяльністю промислових підприємств на основі впровадження збалансованої системи показників в існуючу систему управління.

Ключові слова: збалансована система показників, проєкції збалансованої системи показників, стратегія управління діяльністю, стратегічна карта, стратегічний ромб.

Постановка проблеми. Функціонування українських підприємств в умовах, що постійно змінюються, багато в чому залежить від якості управління. Останнім часом великої популярності набула так звана концепція вимірювання досягнень на підставі оцінки фінансових і нефінансових показників діяльності підприємства. Однією з альтернативних концепцій є збалансована система показників (далі ЗСП), яка оцінює діяльність підприємства в чотирьох проєкціях: "фінанси", "клієнти", "внутрішні бізнес-процеси" і "навчання та розвиток". Застосування саме цієї концепції в практиці управління промисловими підприємствами пояснюється не лише всебічним охопленням напрямів діяльності, а й можливістю оцінки результативності стратегії управління діяльністю підприємства.

Аналіз останніх наукових досліджень. Дослідженням проблем імплементації збалансованої системи показників у стратегію управління діяльністю підприємств займалися як українські, так і зарубіжні вчені: М. Браун [1], Р. Каплан [2], Т. Лагода [3], О. Маслиганий [4], П. Нівен [5], Е. Ніллі [6], Н. Переверзев [7], О. Свищ [8], М. Ходоровський [9], П. Хорват [10]. Попри вагомий теоретичний дослідження названих науковців, питання алгоритмізації дій при впровадженні ЗСП у

практику роботи українських промислових підприємств залишаються розробленими недостатньо.

Метою статті є побудова чіткої послідовності дій з впровадження збалансованої системи показників у систему управління діяльністю промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Умовно процес впровадження ЗСП можна поділити на три стадії, кожна з яких реалізовується поетапно (рис. 1).

Визначивши послідовність управління промисловим підприємством на основі ЗСП, розкриємо сутність кожного етапу на прикладі ВАТ "Металургійний комбінат "Азовсталь". Отже:

І стадія - Підготовча.

1 етап. Усвідомлення необхідності застосування ЗСП.

Основою успішного управління підприємством на основі застосування ЗСП є визначення оптимальної схеми її впровадження в управлінську діяльність. Існує два підходи до впровадження ЗСП - "зверху вниз" та "знизу вгору". При застосуванні підходу "зверху вниз" ініціатива використання ЗСП належить керівництву підприємства, що надає більшої значущості впровадженню заходів та полегшує їх реалізацію [11].

№ 5 (105) вересень 2010 р.